

JĒKABS GRAUBIŅŠ (1886–1961),

kurš mazo meistarū fonā dēvējams par lielmeistaru, ir viens no izcilākajiem folklorisku kora kompozīciju autoriem 20. gadsimta 20. un 30. gados. Apdaru skaits jauktajam korim pārsniedz 100, vīru korim – 25, bērnu un sieviešu korim – 150. Godādams Emiļa Melngaiļa diatonisma principu, viņš stila ziņā ir arī novators. Veidojot apdares plašās formās ar līdz pat desmit un vairāk atšķirīgi sniegtiem dziesmas teksta pantiem, Graubiņš tās padara par muzikāli izvērstām kora gleznām. Šim mērķim kalpo arī vairāku tautasdziesmu ietveršana vienā kompozīcijā un pat papildinošu, kontrastējošu vai kontrapunktējošu melodiju ieviešana apdarē. Balsu izkārtojuma ziņā viņa apdarēs var sastapt visus sava laika kormūzikā iespējamus faktūras paņēmienu. Graubiņš rada līdz tam nebijušu tautasdziesmas kora apdaru skanējuma krāšņumu, un, sākot ar viņu, apdares nereti uzņemas veikt jaunu uzdevumu – tās iegūst īpašu latviešu tautasdziesmas reprezentācijas funkciju, dažkārt – pārspīlētu.

Graubiņa apdarēs uzmanību saista ne tikai tautasdziesmu piebalsu polifonija, bet ne mazāk arī tautas melodiju pakļaušana profesionālās polifonijas paņēmienu. Tas tomēr reizēm pāri par mēru pieblīvē skaņu audumu ar tehniski izveicīgiem paņēmienu, kuri aizēno galveno muzikālo domu, un to kontekstā pati folkloras melodija un teksts zaudē savu prioritāti. Arī pārmērīga pašas dziesmas vai pat aizgūtu trallu negausīga lietošana mazina šādu kompozīciju izteiksmes dabiskumu, organiskumu. Tiek ieviesti atsevišķu vārdu vai teikuma daļu atkārtojumi, kas savā ziņā nojauc tautasdziesmas struktūras īpatnības. Šādi faktūras paņēmienu, cits citu pārklādami, bieži vien padara apdari pārāk sofistisku, pakļauj tehnisku risinājumu suģestijai.

Minētās, ar mākslinieciskas mēra sajūtas noslīdējumu saistītās nepilnības nebūt neizpaužas visās Jēkaba Graubiņa apdarēs, to nav agrīnajās, un arī vēlīnajās sastop mākslinieciski nevainojamus risinājumus. Ja no lielā apdaru skaita atlasītu tikai minēto trūkumu neskartās, ar to pietiktu, lai Graubiņa devumu folkloras pārtverē atzītu par vienu no mūsu mūzikā iespaidīgākajiem. Un tomēr, kopumā skatot, lielā tehnisko paņēmienu dominante dzīrās aizēnot tautas mūzikas specifiku, vienkāršības un kodolīguma atklāšanos, tāpēc no romantiskas

pieejas izaugusi Jēkaba Graubiņa folkloras pārtveres metode viņa kora mūzikā raksturojama kā tuva muzikālajam konstruktīvismam, tās estētiskā būtība nosliecas šādā virzienā.

Iespējams, akadēmiskas un lietišķas pieejas attīstību Graubiņa attieksmē pret tautasdziesmu veicināja viņa intensīvā un auglīgā darbība skolu mūzikas izveidē Latvijā un jo sevišķi tautasdziesmu ieviešana tajā. Pietiek ielūkoties pāri par 100 vairākbalsīgai dziedāšanai aranžētajās tautasdziesmās Graubiņa sastādītā nošu izdevuma *Skolēnu kori* trīs burtnīcās (1923, 1925, 1925), lai aptvertu toreiz tik nepieciešamā nacionāli kultūrizglītojošā darba lielo apjomu, ko paveica Jēkabs Graubiņš. Turklāt viņš pierunāja arī citus, mazākus meistarus veidot apdares *Skolēnu koriem*. Arī tie negrozāmi īstenoja Melngaiļa absolūto diatonismu, kas, liekas, 20. un 30. gados jau lielā mērā bija kļuvis par apdaru stila nosacījumu *sine qua non*.

Līdzās Jēkabam Graubiņam 19. gadsimta 20. gados debitē arī vairāki citi tautas mūzikas profesionāla traktējuma lielmeistari vai jaunu ceļu aizsācēji.

ĀDOLFS ĀBELE (1889–1907) –

komponists, kordiriģents, ērģelnieks, pedagogs – ar pāri par 20 apdarēm korjiem ir šī žanra 20. gadsimta 20. un 30. gadu īpašs greznums. Būdams smalku vīziju dziesminieks savā kora oriģinālmūzikā, viņš noskaņu liriku un harmoniju krāsu ziedēšanu neslēpj arī attieksmē pret folkloru, darina no tautasdziesmām it kā vizionāras ainas. Lai arī Ābeles apdares mēdz būt savā izteiksmē dažādas, viņš nekad ar tautas mūziku neidentificējas, kā to dara Melngailis, bet veido izsmalcināta vērojuma attieksmi pret to. Ja Melngailis tautasdziesmu ietver šķietami stingru, objektīvu, gandrīz vai pašas dabas noteiktu likumību ielogā un šādā nozīmē to gandrīz vienmēr tulko it kā episki, tad Ābele nevairās no subjektīvāk iekrāsota, lai arī nekad ne patvaļīga skatījuma uz seno mantojumu.

Klotiņš, Arnoldis / Divatā ar tautasdziesmu. – 63.-64. lpp.